


## Jak czytać dramaty? Tragedia szekspirowska: William Szekspir, *Makbet*. Część 2

- [Wprowadzenie](#)
- [Schemat](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

### Bibliografia:

---

- Źródło: Tadeusz Nowak, *Romantyczne podróże*.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Arab*.



## Jak czytać dramaty? Tragedia szekspirowska: William Szekspir, *Makbet*. Część 2

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

*Makbet* jest tragedią złożoną z pięciu aktów, dotyczącą problemu zbrodni i żądzy władzy. Główny bohater rozbudza swoje ambicje za sprawą przepowiedni oraz swojej żony, Lady Makbet, która namawia go do popełniania mordów w imię korzyści.

W drugiej części cyklu lekcji rozwiniiesz i sprawdzisz swoje umiejętności analizy dramatu. Dokonasz interpretacji fragmentów dramatu szekspirowskiego *Makbet* Williama Szekspira. Odnajdziesz cechy gatunkowe w konkretnych scenach, kluczowych dla zrozumienia wymowy utworu. Określisz, jakie czynniki wpływają na kształt artystyczny dramatu.

### Twoje cele

- Określisz znaczenie poszczególnych scen dla konstrukcji dramatu.
- Zrozumiesz wymowę utworu.
- Sprawdzisz swoją wiedzę na temat cech gatunkowych dramatu szekspirowskiego.

**Pierwsza część lekcji:** [Jak czytać dramaty? Tragedia szekspirowska: William Szekspir \*Makbet\*. Część 1](#)

# Schemat

---

Dramat należy analizować jako utwór literacki, pamiętając jednak, że cechy rodzajowe mają znaczenie dla możliwości realizacji scenicznej. Artyzm utworu wynika zarówno z jego konstrukcji, jak i literackich środków wyrazu. Dramat może wykorzystywać różne style językowe i wiele rodzajów dialogów. Może łączyć różne gatunki i sięgać po rozmaite wyznaczniki gatunkowe jak komizm, tragizm, czy ironia tragiczna. Logika i kolejność scen może być podyktowana przez motywację realistyczną – psychologiczną lub społeczną, jak również metafizyczną, a główny konflikt może rozgrywać się w świadomości bohaterów. Swoboda twórcza i oryginalna artystyczna wizja to mechanizm rozwoju dramatu, od jego początków po współczesne formy awangardowe i eksperymentalne.

## Polecenie 1

Przeczytaj uważnie scenę 3 z aktu II dramatu i odpowiedz na poniższe pytania.

Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

---

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

---

## Polecenie 2

Przeczytaj uważnie scenę 4 aktu III dramatu i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

---

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

---

### **Polecenie 3**

Przeczytaj uważnie scenę 9 aktu V dramatu i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną poniżej analizą.

---

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

---

# Przeczytaj

---

## Podsumowanie analizy sceny 3 z aktu II

Scena z Odźwiernym ma charakter komiczny, jest odmienna stylistycznie od większości scen Makbeta: rozładowuje napięcie przed sceną ujawnienia zabójstwa Dunkana, nawiązuje do misteryjnych scen zejścia do piekieł i komicznych intermediiów.

### Warstwa językowa

Styl niski, kolokwialny. W monologu Odźwiernego i jego rozmowie z Makdufem pojawiają się potraktowane komicznie motywy dwulicowości, dwuznaczności, co wiąże się z głównym motywem utworu, jakim jest odwrócenie wartości. Taki sposób ukazywania określonego motywu lub tematu w różnych wariantach i tonacjach stylistycznych jest charakterystyczną cechą dramatów Szekspira. Wypowiedzi Odźwiernego nadają przestrzeni zamku symboliczny charakter piekła.

Z kolei dialog Lennox z Makdufem i Makbetem przynosi informację o śmierci króla, która została ukazana jako świętokradztwo, pogwałcenie naturalnego porządku.

Poetycki język (epitety takie jak „burzliwa noc”, „żałosne jęczenia”, „straszliwe pożogi”; metafora choroby, antropomorfizacja, np. ziemia trzęsąca się jak w febrze) buduje nastrój grozy oraz wprowadza motyw zaburzenia ładu natury, który jest kluczowy dla interpretacji utworu.

### Cechy gatunku

Charakterystyczne cechy tragedii szekspirowskiej (i szerzej: dramatu elżbietańskiego):

- zestawienie sceny o charakterze komicznym (dialog z Odźwiernym) ze sceną poważną,
  - połączenie stylu niskiego (prozaizmy, kolokwializmy), komicznego z językiem nacechowanym poetycko (wyszukane metafory), podniosłym, poważnym,
  - łączenie komizmu z tragizmem i elementów groteskowych z wzniosłymi
-



LARISSA NOWAK

Sztuka pod tytułem *Papierowy Makbet* jest projektem lalkarza Cesara Rossiego i badaczki Szekspira Aline Maciel. Została wystawiona w Teatro da UFSC.

Źródło: flickr, licencja: CC BY-SA 2.0.



LARISSA NOWAK

Sztuka pod tytułem *Papierowy Makbet* jest projektem lalkarza Cesara Rossiego i badaczki Szekspira Aline Maciel. Została wystawiona w Teatro da UFSC.

Źródło: flickr, licencja: CC BY-SA 2.0.

---

## Podsumowanie analizy sceny 4 z aktu III

## Przestrzeń

Scena ma charakter symboliczny. Porządek zajmowania miejsc przy stole w czasie uczty odzwierciedla hierarchię społeczną i symbolizuje wspólnotę, z której Makbet został wykluczony jako ten, który pogwałcił prawa natury, a więc także prawa moralne i społeczne.

## Postacie

**Makbet** – scena ta wzbogaca jego charakterystykę, ukazując bogatą skalę stanów emocjonalnych bohatera. Makbet stara się zachowywać odpowiednio do sytuacji – jak król i gospodarz podejmujący swych wasali, jednak ukazanie się Ducha Banka, przypominające dokonaną właśnie zbrodnię, wywołuje w nim szok i sprawia, że traci on kontrolę nad sytuacją. Makbet boi się przede wszystkim utraty władzy: staje się podejrzliwy, wszędzie ma swoich szpiegów, obawia się, że tanowie, domyślając się, w jaki sposób zdobył władzę, mogą się przeciw niemu zbuntować. Duch Banka najbardziej przeraża go ze względu na fakt, że zajmuje jego miejsce. Makbet został ukazany jako zbrodniarz i uzurpator, który swoimi czynami wykluczył się ze wspólnoty społecznej. Scena ta symbolizuje także zerwanie więzi Makbeta z narodem szkockim, reprezentowanym przez tanów – odtąd wszyscy odwrócą się od uzurpatora i tyrana, a wierni pozostaną mu jedynie wynajęci mordercy.

**Duch** – jest postacią fantastyczną, pełniącą funkcję dramatyczną (wpływa na zachowanie Makbeta), co należało do charakterystycznych cech dramatu elżbietańskiego. Pojawienie się Ducha Banka jest ostatnim ostrzeżeniem. Makbet podejmuje jednak decyzję, by dalej kroczyć drogą zbrodni. Interpretacja pojawienia się Ducha Banka jako objawu przemęczenia i braku doświadczenia oznacza, że Makbet świadomie wybrał dalsze zbrodnie jako sposób na utrzymanie władzy, zdobytej nielegalnie. Postawę Makbeta umocni kolejna przepowiednia czarownic, od których oczekuje on ujawnienia wrogów.



Théodore Chassériau, *Duch Banqua*, pomiędzy 1854 a 1855

Źródło: domena publiczna.

## Podsumowanie analizy sceny 9 z aktu V

Scena ma charakter symboliczny: przedstawione w niej wydarzenia (obwołanie Malkolma królem szkockim i zapowiedź koronacji) są równoznaczne z przywróceniem porządku zachwianego przez zbrodnie Makbeta. Malkolm stanowi przeciwieństwo Makbeta – tyrana i uzurpatora. Został on ukazany jako władca legalny, dziedziczący koronę po ojcu, i sprawiedliwy król, który po godnym zwycięstwie wynagradza zasłużonych w walce z tyranem, obiecuje ukaranie współwinnych zbrodni. Śmierć Makbeta została ukazana w sposób drastyczny – Makduf wnosi jego głowę zatkniętą na włóczni (w teatrze elżbietańskim nie przestrzegano zasady *decorum*)

## Słownik

### *decorum*

(łac., *stosownie, przyzwoicie*) zasada stosowności, wyznaczająca normy właściwego zharmonizowania poszczególnych elementów dzieła literackiego: odpowiedniość jego stylu (słownictwa, składni, wiersza) wobec treści, wobec sytuacji podmiotu mówiącego, społecznej pozycji odbiorcy oraz realizowanego gatunku literackiego

## **fantastyka**

(gr. *fantasia* – wytwór wyobraźni) konwencja przeciwstawiająca się zracjonalizowanej wizji świata; obecna w utworach, w których w obrębie świata przedstawionego obecne są zjawiska niesamowite, często nadprzyrodzone

## **kolokwializm**

(łac. *colloquium* – rozmowa) potocyzm, wyraz lub wyrażenie stosowane przede wszystkim w języku potocznym

## **symbol**

(gr. *śýmbolon*) wieloznaczny, postrzegany zmysłowo odpowiednik jakości niemających określenia w systemie językowym, opierający się na sugerowaniu wzruszeń i nastrojów, w przeciwieństwie do alegorii nieposiadający utrwalonego w kulturze znaczenia

# Sprawdź się

---

Pokaż ćwiczenia:   

## Ćwiczenie 1



Zrekonstruuuj przebieg wydarzeń przedstawionych w dramacie. Odpowiedz na pytanie, które z nich, twoim zdaniem, są najważniejsze i jaką funkcję pełnią w budowie akcji?

## Ćwiczenie 2



## Ćwiczenie 3



## Ćwiczenie 4



## Ćwiczenie 5



Zapisz, czy w dramacie można wskazać konflikt między bohaterami, który jest motorem akcji, czy też mamy tu do czynienia z inną zasadą rządzącą układem zdarzeń.

## Ćwiczenie 6



Wykorzystując wyniki analizy i informacje, podaj cechy oraz elementy, które pozwalają uznać *Makbeta* za przykład tragedii szekspirowskiej.

## Ćwiczenie 7



Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, opisz, w jaki sposób współistnieją ze sobą poszczególne elementy dramatu (akcja, postacie, język, czas, przestrzeń).

## Ćwiczenie 8



Wyjaśnij, w jaki sposób kompozycja dzieła i jego zamysł artystyczny służą ukazaniu problematyki utworu.

## Praca domowa

Wykorzystując dotychczasowe ustalenia, dokonaj interpretacji *Makbeta*, uwzględniając następujące problemy:

- *Makbet* jako studium motywów i konsekwencji zbrodni,
- czy Makbet jest postacią tragiczną?
- człowiek i świat nadprzyrodzony w *Makbecie*.

Twoja interpretacja powinna liczyć ok. 2 tysięcy znaków.

# Dla nauczyciela

---

**Autor:** Marta Kulikowska

**Przedmiot:** Język polski

**Temat:** Jak czytać dramaty? Tragedia szekspirowska: William Szekspir, *Makbet*. Część 2

**Grupa docelowa:**

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

**Podstawa programowa:**

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

5. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.

7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

15) William Szekspir, Makbet, Romeo i Julia;

### **Cele lekcji. Uczeń:**

- poznaje historię kształtowania się i rozwijania teatru elżbietańskiego,
- charakteryzuje cechy dramatu szekspirowskiego,
- analizuje budowę dramatu *Makbet* Williama Szekspira,
- określa funkcję zastosowanych teatralnych środków wyrazu.

### **Strategie nauczania:**

- konstruktywizm;
- konektywizm.

### **Metody i techniki nauczania:**

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- z użyciem e-podręcznika;
- drama;
- sztuka teatralna.

### **Formy pracy:**

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

### **Środki dydaktyczne:**

- komputery z dostępem do internetu dla uczniów;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- telefony z dostępem do internetu.

### **Przebieg lekcji**

#### **Przed lekcją:**

#### **1. Uwaga: scenariusz obejmuje dwie lekcje: Jak czytać dramaty? Tragedia szekspirowska: William Szekspir, *Makbet*. Część 1 i Część 2**

Nauczycie prosi, aby uczniowie:

1. Zapoznali się z audiobookiem z I cz. cyklu, który zawiera streszczenie *Makbeta*, oraz z informacjami na temat teatru elżbietańskiego i tragedii szekspirowskiej
2. Podzielili się na sześć grup, zgodnie z podziałem dramatu dokonany w obu lekcjach: gr. 1akt I, scena 1, gr. 2 akt I, scena 3, gr. 3 - akt I, scena 7, gr. 4 - akt II, scena 3,

gr. 5 - akt III, scena 4, gr. 6 - akt V, scena 9. Poleca, by członkowie grup podzielili między sobą zadania: potrzebni będą odtwórcy ról oraz osoby, które zajmą się przygotowaniem schematycznej scenografii czy rekwizytów.

### **Faza wprowadzająca:**

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. Lekcja rozpoczyna się od ustalenia cech tragedii szekspirowskiej. Nauczyciel poleca, by jedna osoba notowała na tablicy, w formie mapy skojarzeń, wymieniane przez uczniów cechy (uczniowie mogą wrócić do informacji z e-materiału). Nauczyciel dba o to, by ustalenia były pełne, ewentualnie uzupełnia informacje.  
Następnie uczniowie opisują, różnice pomiędzy tragedią grecką a szekspirowską (odwołują się do audiobooka, mogą wracać do jego odpowiednich fragmentów).

### **Faza realizacyjna:**

1. Nauczyciel informuje uczestników zajęć, jak będzie przebiegała praca na lekcjach. Każda z grup, wykorzystując przygotowane wcześniej scenografię i rekwizyty, odegra swoją scenę z dramatu. Następnie wszyscy uczniowie, pracując w ramach swojej grupy, wykonają polecenia związane z konkretną sceną. (Chodzi o to, by wszyscy mogli przeanalizować wszystkie sceny, co będzie im potrzebne podczas interpretacji). Po upływie czasu wyznaczonego przez nauczyciela na opracowanie poleceń grupa, która inscenizowała dany fragment, przedstawia swoje propozycje odpowiedzi. Pozostali uczniowie mogą je uzupełniać, dyskutować, szukać wspólnie najlepszego rozwiązania. Mogą także korzystać z podpowiedzi interpretacyjnych zawartych w e-materiale.
2. W podsumowaniu tej fazy lekcji uczniowie mogą przedyskutować przygotowane scenografie i rekwizyty oraz odtwórców tekstu dramatu, a nauczyciel ocenić pracę grup.
3. Następnie uczniowie (indywidualnie) czytają podsumowanie analizy poszczególnych scen, aby skonfrontować swoje ustalenia z zaproponowanymi w e-materiale.
4. W ostatniej części tej fazy lekcji uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” z cz. 2 cyklu lekcji. Nauczyciel wskazuje im te zadania, które posłużą do syntezy zgromadzonych informacji oraz ułatwią interpretację dramatu.

### **Faza podsumowująca:**

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. jakie cechy, które pozwalają uznać *Makbeta* za przykład tragedii szekspirowskiej.
2. Na zakończenie lekcji nauczyciel pyta o wątpliwości uczniów związane z interpretacją *Makbeta*, której mają dokonać w domu. Odpowiada na pytania, udziela wskazówek, przypomina, jak powinien zostać skonstruowany szkic interpretacyjny dzieła dramatycznego, prosi uczniów, by zastanowili się nad wyborem jednego z tematów pracy domowej:

- *Makbet* jako studium motywów i konsekwencji zbrodni,
- Czy Makbet jest postacią tragiczną?
- Człowiek i świat nadprzyrodzony w *Makbecie*.

Jeśli uczniowie mają wątpliwości interpretacyjne, nauczyciel pomaga im je rozwiązać.

### **Praca domowa:**

1. Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, stwórz interpretację *Makbeta*, w którym omówisz jeden z poniższych problemów:

- *Makbet* jako studium motywów i konsekwencji zbrodni,
- Czy Makbet jest postacią tragiczną?
- Człowiek i świat nadprzyrodzony w *Makbecie*.

### **Materiały pomocnicze:**

- *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.
- Stanisław Furmanik, *O sztuce teatru*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.

### **Wskazówki metodyczne**

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialne „Przeczytaj” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.